

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

OMBUDSMAN

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE O POSETI PRITVORNOM CENTRU U GNJILANU

Za:

- G. Abelard Tahiri, ministar
Ministarstvo pravde**
- G. Uran Ismaili, ministar
Ministarstvo zdravlja**
- G. Milazim Gjocaj,
Direktor Departmana za zdravstvo u zatvorima**
- G. Rasim Selmani, v.d. generalnog direktora
Korektivna služba Kosova**
- G. Shefik Sylejmani, direktor
Pritvorni centar u Gnjilane**

Na osnovu člana 135, stav 3, Ustava Republike Kosovo, kao i člana 17, Zakona o Ombudsmanu br. 05/L-019, Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture Ombudsmena posetio je Pritvorni centar u Gnjilane.

Priština, dana 27. marta 2018. godine.

Datumi posete i sastav monitoring grupe

1. U skladu sa članom 17, Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni mehanizam Ombudsmana za sprečavanje torture (u daljem tekstu „NMST“), dana 22. februara 2018. godine, posetio je Pritvorni centar u Gnjilanu (u daljem tekstu PCG). Monitoring grupa je bila u sastavu od dva pravnika (jedna od njih je Zamenica Ombudsmana), jednog lekara i jednog psihologa.

Kratki opis institucije

2. PCG je otvoren za korišćenje 2016. godine. Službeni kapacitet PCG je za 300 osoba, ali zbog tehničkih uslova, nedostatka inventara i korektivnog osoblja, trenutni operacionalni kapacitet je za 80 osoba. Do konačne inauguracije, otvaranje ovog centra se suočilo sa tehničkim problemima u pogledu snabdevanja vodom. U ovom centru smeštena su osuđena i pritvorena lica. Tokom posete NMST je primetio da **deo puta do PCG, odnosno put do glavne kapije nije asfaltiran i da u lošim vremenskim uslovima može da predstavlja ozbiljne poteškoće za razvoj svakodnevnih aktivnosti ove institucije**

Saradnja sa NMST za vreme posete

3. Tokom posete NMST u PCG, osoblje Korektivne službe i osoblje Departmana za zdravstvo u zatvorima pružili su monitoring ekipi punu saradnju. Ekipa je bez zakašnjenja imala pristup u svim zatvorskim prostorijama PCG. Ekipi su obezbeđene sve informacije potrebne za obavljanje zadatka i omogućen je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja. **NMST je tražio od DZZ i direkcije PCG komentare i dodatne informacije, koje su dostavljene odmah.**

Fizičko zlostavljanje

4. NMST tokom posete PCG intervjuisao je znatan broj pritvorenih i osuđenih lica i nije primio nijednu žalbu za fizičko zlostavljanje ili prekomerne upotrebe fizičke sile od strane korektivnih službenika. Takođe, nije primljena nijedna žalba u vezi sa ponašanjem korektivnih službenika, koje bi činilo postupak koji nije u skladu sa poštovanjem dostojanstva zatvorenika. Tokom posete primećena je interaktivna i prijateljska komunikacija između korektivnog osoblja i zatvorenika. Takođe, NMST nije primio od zatvorenika nijednu tvrdnju o korupciji.

Materijalni uslovi

Uslovi smeštaja

5. Na dan posete, u PCG je bilo 49 pritvorenih lica i 25 osuđenih lica. NMST je primetio da su osuđena lica i pritvorena lica podeljena u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija i drugim relevantnim međunarodnim aktima.¹ NMST je posetio nekoliko ćelija i proverio da li je prostor za smeštaj u skladu sa standardima koje je postavio Evropski komitet za sprečavanje torture.² Na osnovu ovog standarda, prostor za pritvorena ili osuđena lica u ćeliji treba da bude najmanje 4m² po osobi u zajedničkom prostoru, ne uključujući aneks toaleta, i 6m² u pojedinačnim ćelijama (ćelijama za samo jednog zatvorenika).

¹ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 33 stav 7. Pravila Mandele, Pravilo broj 11, tačka b). Evropska pravila o zatvorima, Pravilo 18.8. Pakt za građanska i politička prava, član 10.2, tačka b).

² Evropski komitet za sprečavanje torture, Životni prostor za zatvorenika, vidi: <https://rm.coe.int/16806cc449> (27.2.2018. god.)

6. Isto tako, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija propisuje da svaki zatvorenik treba da ima 4m² prostora u zajedničkoj ćeliji.³ Tokom posete NMST je primetio da ćelije u kojima su smešteni pritvorena i osuđena lica, što se tiče prostora, prevazilaze minimalni standard i ispunjavaju standarde koje je uspostavio Evropski komitet za prevenciju torture.
7. Ćelije u kojima su smeštene zatvorenici imaju dovoljno osvetljenja, nemaju vlage, a imaju i odgovarajuće grejanje i čiste su. U ćelijama su smeštena po jedan ili po dva zatvorenika. Svaka ćelija je opremljena TV-om. **PCG se opšte ne suočava sa prenaseljenošću.** Međutim, NMST je primetio da CCG ima veliki neiskorišteni prostor. **NMST smatra da nadležne vlasti treba da preduzimaju konkretne korake u cilju stvaranja tehničkih i administrativnih uslova za korišćenje ovog prostora.**
8. NMST je obavešten da pritvorena lica mogu da se tuširaju dva puta nedeljno, što je u skladu sa Evropskim zatvorskim pravilima.⁴ NMST nije primio žalbe od pritvorenih i osuđenih lica u vezi sa ovim pravom.
9. Što se tiče pristupa osoba sa ograničenim sposobnostima u prostorijama PCG, NMST je primetio da u delu PCG-a u kome se pružaju medicinske usluge trenutno ne radi lift.

Odnosi između zatvorenika

10. Prema direkciji, prošle godine zabeležena su samo dva incidenta među zatvorenicima. Inače, NMST je primetio veoma pozitivnu klimu među zatvorenicima. Čak i u delu gde su smeštena osuđena lica, bilo je i osuđenih lica pripadnika srpske nacionalnosti, koji se nisu žalili na tretiranje i odnose sa drugim zatvorenicima. Takođe, NMST je primetio da su osuđenim osobama srpske nacionalnosti dokumenti i odgovori na podnete zahteve takođe dostavljeni na srpskom jeziku.

Kuhinja

11. Tokom posete NMST je primetio da su u kuhinji angažovana 4 kuvara i 4-5 zatvorenika koji su angažovani da rade u drugim pomoćnim radovima u kuhinji. Angažovani u radu, uključujući ovde i zatvorenike, opremljeni su odgovarajućim sanitarnim knjižicama koje su validne do aprila meseca 2018. godine. NMST je zaključio da je skladište za dugotrajnu hranu u dobrom stanju i da poseduje uslove potrebne za skladištenje hrane i nema vlage. Prema kulinarskom osoblju, nedostaje povrće zbog tenderskih procedura, kao i nedostaje dijetetski meni za ljude koji pate od dijabetesa. **NMST ponovo ističe, kao i u drugim izveštajima, obavezu nadležnih organa da obezbede neprekidne isporuke dijetetskih obroka prema preporukama lekara.**⁵
12. NMST je primetio da kuhinja nema dovoljno svetlosti i inventar nije u dobrom stanju. NMST nije primio nikakve žalbe u vezi sa kvalitetom i količinom hrane koja se služi zatvorenicima. Čistoća je bila na odgovarajućem nivou i neprekidno je bilo tople vode.

Režim

13. U PCG postoje tri režima za zatvorenike: osnovni, standardni i unapređeni režim. Aktuelno je u radu angažovano oko 16 zatvorenika. Pritvorena i osuđena lica mogu da

³ Zakon br. 05/L0-129, član 3 Zakona o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija.

⁴ Evropska pravila o zatvorima, stav 19.4.

⁵ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 40.2 izričito navodi: "Medicinska služba u svakoj kazneno popravnoj ustanovi redovno nadgleda medicinsku ispravnost hrane i vode, primenu dijetetskih tabela i pripremanje obroka." Pravila Mandele, Pravilo broj 22.

izađu na vazduh (šetnju) dva puta dnevno u trajanju od jednog sata, što je u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija i drugim relevantnim međunarodnim aktima.⁶

14. Oni se uglavnom angažuju radom u pogledu čišćenja, u kuhinji, perionici, vrše određene privremene radove. **Inače, za NMST je zabrinjavajuća činjenica da u PCG ne postoji ni jedna rekreativna, kulturna, sportska aktivnost ili program za rehabilitaciju i ponovnu socijalizaciju zatvorenika. NMST je takođe primetio da sportski tereni nisu opremljeni potrebnom dodatnom opremom za razvoj sportskih i rekreativnih aktivnosti.** Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija i drugim međunarodnim aktima koji se odnose na zaštitu prava zatvorenika propisane su obaveze vlasti da obezbede odgovarajuće aktivnosti i programe rehabilitacije za zatvorenike.⁷
15. Podkomitet Ujedinjenih nacija o sprečavanju torture u svom izveštaju o poseti Maldivima jasno je istakao značaj aktivnosti za zarobljenike: *"Po mišljenju Podkomiteta za sprečavanje torture, nedostatak aktivnosti može da ima ozbiljne posledice za dobrobit i zdravlje lica lišenih slobode. Rad i obrazovanje su takođe važan elemenat za pripremu zatvorenika za život van zatvora. Osim toga, programi i aktivnosti za zatvorenike igraju važnu ulogu u garantovanju bezbednosti za zatvorenike i osoblje, prema tome isti su ključni elementi u sprečavanju maltretiranja. Podkomitet preporučuje organima vlasti da ulažu konkretnije napore da osiguraju programe i aktivnosti, uključujući rad i obrazovanje, za sve zatvorenike."*⁸ PCG ima i biblioteku koja raspolaže različitim knjigama na albanskom i srpskom jeziku, ali prema direkciji nije bilo osveženja sa novim naslovima i knjige koje su dostupne su od predratnog perioda.

Zdravstvena zaštita

Osoblje i prostori u kojima se pružaju medicinske usluge

16. Odgovornost za zdravstvenu zaštitu u PCG kao i u svim zatvorima i drugim pritvornim centrima) su odgovornost Ministarstva zdravlja – Departmana za zdravstvo u zatvorima. **Prostori koji su posećeni u kojima se pružaju medicinske usluge, uopšte, su dobrog standarda. Dostupno zdravstveno osoblje je na dovoljnom nivou. NMST tokom posete nije primio nijednu žalbu od strane zatvorenika u pogledu zdravstvene zaštite u PCG.**
17. Na osnovu podataka koje je pružila glavna medicinska sestra, u ambulanti PCG je zaposlen jedan lekar (pulmolog) koji radi pola radnog vremena i počinje sa radom od 14:00 časova, a na raspolaganju je po pozivu 24 časa, psiholog je angažovan sa punim radnim vremenom, 1 psihijatar kratkim radnim vremenom (4 časa, dva puta nedeljno), ali bez fiksnog radnog vremena. Jedinica za zdravstvenu zaštitu u PCG ne pruža

⁶ Pravila Mandele, Pravilo broj 23. Evropska zatvorska pravila, član 27.1. Standardi Evropskog Komiteta za sprečavanje torture, stav 48, objavljen 2015. godine. Po članu 37 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, osuđena lica imaju pravo na najmanje dva sata šetnje.

⁷ Član 88.1 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija: „Kulturne, rekreativne i sportske aktivnosti, kao i druge aktivnosti čiji je cilj razvoj ličnosti osuđenog lica, organizuju se u kazneno popravnoj ustanovi uz pomoć javnih i privatnih subjekata zainteresovanih za reintegraciju osuđenih lica u društvo.” Pravila Mandele, Pravilo br. 104, Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, Opšti 11-ti Izveštaj, stav 32, objavljen 2000 godine: “Aktivnosti koje se pružaju zatvorenicima treba da budu što je moguće raznovrsnije (obrazovanje, sport, rad vrednosti obuke). Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, deo iz Opšteg 3-ćeg Izveštaja, stav 43[CPT/Inf (93) 12]. Evropska zatvorska pravila, 25.1: “Režim koji se pruža svim zatvorenicima treba da obezbedi uravnotežen program rehabilitacionih aktivnosti.”

⁸ Pod-Komitet Ujedinjenih nacija za sprečavanje mučenja, izveštaj o poseti Maldivima, CAT/OP/MDV/1, stav 223, 26 februar 2009, u: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fOP%2fMDV%2f1&Lang=en, (5.2.2018)

stomatološke usluge, ali za takve usluge zatvorenici se šalju u Centar za porodičnu medicinu. Sastav medicinskog osoblja je sledeći: glavna medicinska sestra sa punim radnim vremenom i 4 medicinske sestre.

18. Na dan posete PCG-u bila je prisutna samo glavna medicinska sestra. NMST izražava zabrinutost zbog činjenice da se ne može očekivati da samo jedna medicinska sestra pruža odgovarajuće medicinske usluge za broj zatvorenika koji su prisutni u PCG. Ova zdravstvena jedinica nema ambulantno vozilo, ali prema rečima glavne medicinske sestre zdravstvena jedinica ima dobru saradnju sa lokalnim zdravstvenim ustanovama koje mogu da pomognu u slučaju potrebe.
19. Zdravstvena jedinica poseduje laboratoriju koja je improvizovana i ne ispunjava ni minimalne laboratorijske uslove, a laborant radi jednom nedeljno, a u slučaju potrebe radi i češće, posebno u slučajevima kada se sumnja na neku bolest koja je zarazna. Tokom posete, **NMST je naišao na dva reagensa kojima je istekao rok upotrebe.** Prema glavnoj medicinskoj sestri, u laboratoriji se izvode samo određene analize, ipak nije bila u stanju da specificira koje analize se vrše tu.
20. Zdravstvena jedinica poseduje sledeće medicinske instrumente: EKG, Defibrilator, stetoskop, sphingometar, pulzni oksimetar, male kiseoničke cilindre, sterilizator, male posude za sterilizaciju, tri kreveta u jednoj sobi gde su se vršili svi pregledi i jedan krevet koji je korišćen samo u slučaju potrebe za terapiju ampulama. Jednu sobu koristi glavna medicinska sestra koja tvrdi da ova soba nema internet mrežu, i kao posledica toga ona ne može da vodi elektronsku evidenciju. Dokumentacija se čuva samo u fizičkoj kopiji. **NMST nije primetio da su sterilizacione trake dostupne zdravstvenoj jedinici u PCG.**
21. Prema rečima glavne medicinske sestre, trenutno u zatvoru nijedan zatvorenik nema zaraznu bolest (hepatitis B, C, HIV, TB, sifilis, kožne infekcije). Na osnovu registra psihijatrije i tvrdnji direkcije u PCG je smešten jedan broj zatvorenika koji su korisnici narkotika, a tokom januara/februara 2018 identifikovana su 14 zatvorenika koji su korisnici narkotika, i 19 zatvorenika koji su korisnici psihijatrijskih lijekova (zbog mentalnih poremećaja), koji se prema rečima glavne medicinske sestre mogu držati pod kontrolom.
22. Dana 7. marta 2018. godine, DZZ je dostavio NMST objašnjenja i tražene komentare u kojima se navodi da je trenutno doktor angažovan samo sa pola radnog vremena, i da će se ova norma radnog vremena razmotriti prilikom funkcionalizacije potpunog kapaciteta u PCG. DZZ je obavestio NMST da je stomatološka služba u PCG spremna da pruži usluge dva puta nedeljno, ali problem predstavlja nedostatak adekvatnog prostora u ustanovi za instaliranje stomatološke stolice. Prema DZZ-u, radovi za regulisanje ovog pitanja pokrenulo je nadležno ministarstvo ali još nisu završeni.

Registri

23. NMST je primetio da zdravstvena jedinica vodi evidenciju kao u nastavku: Registar sa evidencijom samo-povređivanja, Registar sa evidencijom telesnih povreda, Registar sa evidencijom pokušaja samoubistva, Registar sa evidencijom štrajka glađu, Registar sa evidencijom seksualnog zlostavljanja, Registar sa evidencijom smrti u zatvoru. Psiholog, psihijatar i lekar poseduju posebnu evidenciju rada sa pacijentima

Značaj medicinskih pregleda

24. Evropski komitet za sprečavanje torture (EKST) u izveštajima o državama, i opštim izveštajima, u kontinuitetu je istakao suštinsku važnost medicinskih pregleda, posebno u

slučajevima zatvorenika i novo primljenim pritvorenicima, ne samo zbog identifikacije zaraznih bolesti i prevencije samoubistava, već i zbog doprinosa u smislu sprečavanja torture putem odgovarajućeg evidentiranja povreda.⁹

25. Na osnovu Standardne operacione prakse i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, novo primljeni zatvorenici se podvrgavaju lekarskom pregledu u roku od 24 časa od trenutka kada bivaju primljeni u PCG, pri čemu se otvara medicinski karton i evidentiraju se zdravstveni problemi i povrede ili eventualne povrede pretrpljene pre prijema u PCG.

Poverljivost medicinskih usluga

26. NMST je zainteresovan da sazna da li medicinsko osoblje pruža medicinske usluge zatvorenicima i pritvorenicima u PCG u prisustvu korektivnih službenika. Tokom posete NMST je utvrdio da se medicinske usluge u ambulanti zatvora pružaju bez prisustva korektivnih službenika, i korektivni službenici nemaju pristup zdravstvenim dosijeima zatvorenika. NMST podržava takav stav i praksu ne prisustvovanja službenika obezbeđenja prilikom pružanja medicinskih usluga, što je u skladu sa preporukom Evropskog komiteta za sprečavanje torture.¹⁰

Odnosi između zdravstvene jedinice u PCG i direkcije

27. Tokom posete NMST je obavešten od strane direkcije da kontakti između direkcije i zdravstvene jedinice u PCG nisu na odgovarajućem nivou i da nedostaje koordinacija aktivnosti, koje mogu direktno uticati na ostvarivanje zdravstvenih prava zatvorenika koja su garantovana domaćim zakonima i relevantnim međunarodnim konvencijama. **U vezi ovoga direkcija PCG i DZZ dostavili su svoje komentare.**

28. NMST smatra da su dobri odnosi i efektivna koordinacija radnji između osoblja DZZ i organa u PCG u korist svih strana, a posebno će uticati na delotvornu zaštitu i poštovanje prava lica lišenih slobode, koja su garantovana važećim zakonima i međunarodnim konvencijama. NMST će nastaviti da monitoriše ovo pitanje.

Osoblje u PCG

29. Na osnovu informacija dobijenih od direktora, osoblje PCG se sastavlja od 16 civilnih službenika, i 68 službenika za korektivnu službu. Tokom posete NPST je primetio da su uslovi rada osoblja KSK zadovoljavajućeg nivoa.
30. U PCG je zaposlen psiholog i socijalni radnik. Mandelova pravila¹¹ naglašavaju da u svrhu podrške osoblju zatvora u njihovom radu, zatvori treba da zaposle više stručnjaka, uključujući psihijatre, psihologe, socijalne radnike, vaspitaće.
31. Psiholog ima poseban prostor u kome realizuje pojedinačne sesije sa zatvorenicima. Psiholog vodi prvobitni intervju sa svakim zatvorenikom ili novo-primljenim zatvorenikom i daje kratak pregled psihološkog statusa zatvorenika.
32. Tokom posete NMST je obavešten da se trenutno centar suočava sa nedostatkom različitih materijala za ured, inventara, kompjutera, štampača, tonera, a neki od ovih

⁹ Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, izveštaj o poseti na Kosovu tokom 2015. godine, objavljen 2016. godine, stav 62, u: <https://rm.coe.int/16806a1efc>, (6.3.2018). Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, 26-ti Opšti Izveštaj, stav 72, na adresi: <https://rm.coe.int/168070d0c8>, (6.3.2018).

¹⁰ Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, u izveštaju o Kosovu, nakon posete Kosova tokom 2015, imao je primedbi u vezi sa pružanjem medicinskih usluga u prisustvu korektivnih službenika i preporučio prekidanje takve prakse.

¹¹ Pravila Nelson Mandele, Pravilo 74, 81 (*Zapošljavanja*).

uređaja su zastareli. **NMST konstatuje da KSK treba da preduzima sve neophodne radnje kako bi PCG bio snabdeven svim potrebnim materijalima za rad.**

Disciplinske mere

33. Prema zakonu koji je na snazi disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenima su: ukor, lišavanje određenih privilegija, nalog za nadoknadu i usamljenost.¹² Dok u slučaju pritvorenih lica, mogu se izreći kazne, kao u nastavku: ograničavanje ili zabrana posete ili korespondencije, osim kontakata sa advokatom, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. NMST je konstatovao da PCG vodi evidenciju izrečenih disciplinskih mera, gde se evidentiraju podaci o izrečenim kaznama, o razlogu, kao i vreme izricanja i izvršenja kazne.
34. Uprava je obavestila NMST da je pre izricanja disciplinskih mera osamljenog zatvorenika potrebno mišljenje lekara o zdravstvenom stanju zatvorenika. U nedostatku lekara zdravstvene jedinice u PCG, NMST nije mogao tačno da proveri da li se radi o zahtevu lekara da se utvrdi da li bi zatvorenik mogao biti izložen disciplinskoj meri usamljenosti ili se samo traži mišljenje lekara o zdravstvenom stanju zatvorenika.
35. Dana 7 marta 2018, DZZ je obavestio NMST kao u nastavku: *„lekar posećuje pacijenta u samici, samo nakon što se donosi odluka, shodno SOP-a i nijednom u drugim okolnostima“*
36. NMST smatra da učešće lekara u donošenju odluke, koji je u stvari lekar pritvornog ili osuđenog lica, minirao bi odnos lekar-pacijent, osim ukoliko se ova mera preduzima zbog medicinskih razloga.¹³
37. Ali NMST izražava zabrinutost zbog činjenice da važeće zakonodavstvo¹⁴ predviđa da pre nego što se zatvorenik smesti u samici, direktor usluga popravne ustanove treba da traži u pisanoj formi mišljenje lekara koji dokazuje da je osuđenik u dobrom fizičkom i psihičkom zdravlju da može da podnese disciplinsku meru usamljenosti. **NMST zahteva od nadležnog organa da se važeće odredbe ovih akata izmene u skladu sa preporukom KST u izveštaju o Kosovu, u skladu sa opštim izveštajem 21 KST po redosledu, i Preporukom Komiteta ministara Saveta Evrope Rec (2006) 2, za Reviziju evropskih pravila zatvora, kojom je stavljena van snage odredba, kojom je traženo pismeno mišljenje od doktora da li može zatvorenik da se podvrgava ovoj meri, izbrisana je.**

Kontakt sa spoljnim svetom

38. Zakonodavstvo na snazi,¹⁵ u slučaju osuđenih lica propisuje da osuđeni zatvorenici imaju neograničeno pravo na dopisivanje (pod određenim izuzecima), imaju pravo na jednu posetu mesečno u trajanju od najmanje jedan sat, kao i na posete njihove dece i njihovih žena najmanje jednom u tri meseca u minimalnim trajanju od tri sata. Pored toga, oni imaju pravo da telefoniraju.

¹² Stavovi od 101 do 113 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

¹³ Evropski komitet za sprečavanje torture o poseti na Kosovu 2015. godine, je tražio od relevantnih organa da se prekine sa praksom traženja od lekara potvrde da je pritvoreno ili osuđeno lice u stanju da podnese preduzetu meru, i da se izmeni zakonodavstvo na snazi u skladu sa ovom preporukom.

¹⁴ Član 107 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija i član 76 Administrativnog uputstva o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama.

¹⁵ Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, članovi 62-65.

39. Što se tiče telefonskih poziva, Administrativno uputstvo o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama¹⁶ utvrđuje da zatvorenik ima pravo na telefonske razgovore sa bliskim članovima porodice i drugim licima. Prema ovom uputstvu, telefonski razgovori osuđenih lica i pritvorenika ne mogu biti duži od 15 (petnaest minuta). **NMST nije primio nijednu žalbu od pritvorenih i osuđenih lica u vezi ovog prava.**
40. U slučaju pritvorenih, član 200, Zakona o krivičnom postupku Kosova, propisuje da pritvorenici mogu da prime posete "u okvirima kućnog reda pritvorske ustanove " na osnovu odobrenja sudije prethodnog postupka i pod njegovim nadzorom. Dalje, zakonik predviđa da pisma i druge posete podvrgavaju se odluci odluke sudije prethodnog postupka. **NMST nije primio nijednu žalbu od pritvorenih lica u vezi ovog prava**
41. Ombudsman ili njegovi predstavnici mogu da posete pritvorena lica i da se sa njima dopisuje bez prethodne najave i bez nadzora sudije za prethodni postupak, sudije pojedinca ili predsednika sudskog veća ili drugih lica koji su imenovani od strane takvog sudije. Pisma koja pritvorenik upućuje Instituciji Ombudsmana ne mogu da budu kontrolisana. Ombudsman i njegovi predstavnici mogu poverljivo da komuniciraju sa pritvorenicima usmeno ili pismeno.
42. U slučaju stranih državljanina, njima se pruža mogućnost pismenog ili usmenog kontakta sa diplomatskim predstavništem ili odgovarajućom kancelarijom države čiji je državljanin.¹⁷ Tokom posete, NMST je intervjuisao jednog državljanina Republike Makedonije koji se nije žalio u vezi uživanja ovog prava i drugih prava pritvorenih lica.
43. Takođe NMST posetio prostorije u kojima su primljene porodične posete zatvorenima i pritvorenima, kao i prostorije u kojima se zatvorenici mogu sastati sa advokatom odbrane. Posete osuđenih su slobodnog tipa, prostorije su opremljene stolovima i stolicama. U slučaju pritvorenih lica, posete su zatvorenog tipa i nije moguć fizički kontakt.

Pitanja nadovezana sa bezbednošću

44. NMST je obavešten od direkcije da su svi paviljoni opremljeni sigurnosnim kamerama koje, prema KST-u, predstavljaju jednu od garancija za zaštitu od zlostavljanja.¹⁸
45. Međutim, prema direkciji i proveravanja od strane NMST-a, spoljno okruženje trenutno nije pokriveno sigurnosnim kamerama, odnosno iste uopšte nisu instalirane. Isto tako, direkcija PCG izrazila je zabrinutost zbog nedostatka snabdevanja u pogledu materijala vezanih za bezbednost u PCG.

Postupak podnošenja žalbi i inspekcije

46. Efektivan sistem podnošenja žalbi je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor. Osobe koje su smeštene u ovim centrima treba da imaju mogućnost da podnose žalbe unutar zatvora ili centra za pritvor gde su smešteni i da im se omogući poverljiv pristup odgovarajućem organu.
47. Član 91. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija predviđa detaljno proceduru po kojoj pritvorenici i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molitvom direktoru određene institucije Korektivne službe Kosova. Postupak uključuje rokove za odgovor od

¹⁶ Administrativno uputstvo o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama, član 54.

¹⁷ Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, član 33, stav 1.

¹⁸ KST, izveštaj o poseti u Irsku, tokom 2010 godine, stav 18.

direktora i mogućnost da se žalba uputi nekom drugom organu, a u ovom slučaju to je Opšta direkcija popravne službe i ministar pravde.¹⁹

48. NMST primetio je da su zatvorenici u PCG na raspolaganju kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana može da otvori samo osoblje ove institucije, što za žalitelje pruža poverljivosti u podnošenju žalbe.
49. Dana 7 marta 2018. Godine, direkcija PCG je obavestila da su postavljene i kutije za žalbe Korektivne službe Kosova.
50. NMST je takođe primetio da je na raspolaganju zatvorenici, ukoliko oni imaju žalbe na pružene medicinske usluge, jedna kutija za žalbe koju je postavio DZZ, koja je instalirana u objektu zdravstvene jedinice, i koju može da otvori samo određeni službenik DZZ.
51. **NMST nije primio žalbe od pritvorenih i osuđenih lica u vezi sa pitanjem podnošenja žalbi ili kašnjenja u razmatranju njihovih žalbi u zakonskom roku.**

Na osnovu nalaza i zaključaka postignutih tokom posete, u skladu sa članom 135. stav 3, Ustava Republike Kosovo i člana 16, stav 4, Zakona 05/L019 o Ombudsmanu, Ombudsman preporučuje:

Ministarstvu pravde:

- **Da Ministarstvo pravde obaveštava Ombudsmana u vezi sa planiranjem korišćenja nenaseljenog prostora u PCG.**
- **Da se obaveštava Ombudsman u vezi sa stagniranjem u stvaranju prostora za montiranje stomatološke stolice.**
- **Da se obezbede kulturne, sportske i rekreativne aktivnosti za rehabilitaciju i ponovnu socijalizaciju zatvorenika.**
- **Da se asfaltira deo neasfaltiranog puta koji bi mogao da prouzrokuje ozbiljne poteškoće tokom zimske sezone i tokom nevremenskih uslova za obavljanje rada u PCG u skladu sa ZIKS.**
- **Da se PCG snabdeva materijalima potrebnim za rad.**
- **Da se instaliraju kamere sigurnosti koje pokrivaju vanjski deo paviljona i dvorišta u PCG.**
- **Da se funkcionalizuje lift u delu gde se pružaju medicinske usluge.**

¹⁹ Član 91, stav 4 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje: Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi.

U saglasnosti sa članom 132, stav 3 Ustava Republike Kosovo („*Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom*” i članom 28 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu (“*Autoriteti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, uključujući i disciplinske mere, treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja*”), ljubazno Vas molim da nas obavestite o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman